

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Metoda E. J. Dalcroze'a jako czynnik skutecznego przygotowania nauczycieli klas przedszkolnych do zadań dydaktyczno-wychowawczych

Author: Katarzyna Krasoń

Citation style: Krasoń Katarzyna. (1993). Metoda E. J. Dalcroze'a jako czynnik skutecznego przygotowania nauczycieli klas przedszkolnych do zadań dydaktyczno-wychowawczych. W: H. Moroz (red.), "Skuteczność kształcenia nauczycieli klas początkowych" (S. 96-102). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Katarzyna Krason

Metoda E. J. Dalcroze'a jako czynnik skutecznego przygotowania nauczycieli klas przedszkolnych do zadań dydaktyczno-wychowawczych

---

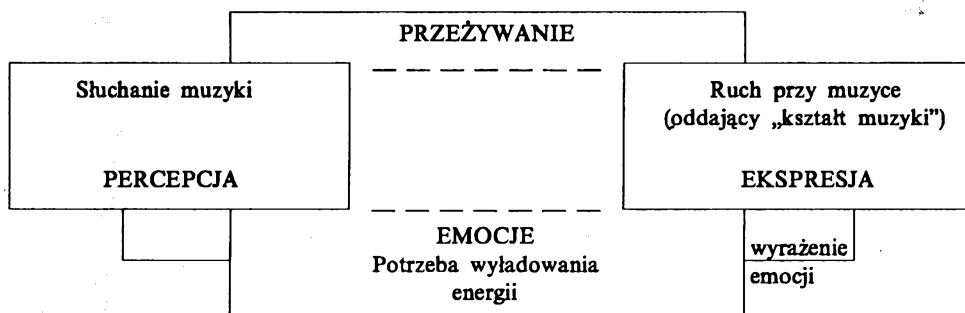
Metoda rytmiki Emila Jacques'a Dalcroze'a¹, szwajcarskiego muzyka i pedagoga, wyrosła na gruncie nowego wychowania, naturalne wydaje się więc położenie specjalnego nacisku na aktywność, samodzielność oraz swobodę wyładowania twórczej energii ucznia. Istotne jest tu połączenie działania — utożsamianego z ruchem — z przeżyciem muzycznym. Ruch musi wpływać z pobudek wewnętrznych, nie może być przyjmowany z zewnątrz. Muzyka odgrywa rolę wiodącą, nadaje kształt i kierunek ruchom. Jednocześnie współdziała z wolą i uczuciami, gdyż słuchanie, odbiór dźwięku kojarzony jest z pewnym ruchem, a to z kolei wywołuje uczucie przyjemności (patrz schemat 1).

---

¹ Emil Jacques Dalcroze, muzyk, teoretyk muzyki, poeta i pedagog, urodził się w 1865 roku w Wiedniu, zmarł w Genewie w 1950 roku. Studiował w Genewie (u Gabriela Faure i Leo Delibese'a) i w Wiedniu kompozycję, harmonię, grę na organach. Ukończył kurs sztuki dramatycznej. W 1892 roku podjął pracę w Konserwatorium Genewskim jako profesor harmonii i solfeżu. Zauważył braki w wykształceniu muzycznym uczniów: trudności w realizacji rytmu, słabą wyobraźnię muzyczną, niepowodzenia podczas improwizacji. Poszukiwał nowych sposobów kształcenia, które mogłyby niwelować dotychczasowe trudności. Efektem jego obserwacji było opracowanie nowej metody wychowania muzycznego — metody rytmiki. W 1905 roku odbył się pierwszy publiczny pokaz rytmiczny, a od 1906 roku zaczęto organizować kursy rytmiki dla zainteresowanych z całego świata. W 1926 roku zainaugurowano I Kongres Rytmu w Genewie oraz powołano Międzynarodowe Stowarzyszenie Nauczycieli Rytmiki (UIPD).

Schemat 1

Mechanizm przeżywania muzyki poprzez ruch (aktywne przeżycie tego, co się słyszy)

Pierwszym momentem — co wynika ze schematu — jest percepcja bodźców dźwiękowych. Charakter muzyki, przebieg meliczny i rytm, barwa i kolorystyka dźwięku wywołują określoną emocję. Im jest ona silniejsza, tym większa rodzi się u słuchacza potrzeba wydobywania jej i wyartykułowania (co utożsamiane jest ze swoistą potrzebą wyładowania energii twórczej). W metodzie E. J. Dalcroze'a emocja ta zostaje wyrażona ekspresją ruchową, oddającą subiektywny — bo generowany przez indywidualne przeżycie — „obraz” percypowanej muzyki. „Taka identyfikacja ruchu dziecka z emocją wynikającą z percepcji muzyki wpływa na rozwój postawy twórczej, kształci samodzielność myślenia, daje możliwość indywidualnej wypowiedzi, a podporządkowanie działań muzyce uczy samoopanowania” (A. Dasiewicz-Tobiasz, A. Kępska, 1981, s. 8).

Oprócz kształtowania świadomości muzycznej i poczucia estetyki ruchu ćwiczenia rytmiczne posiadają ogromne walory wychowawcze, wyrabiają bowiem karność, szybką orientację oraz kształtują umiejętność pracy w zespole. Pisze o tym Jan Wierszyłowski (1979, s. 296—297), cytując — w podsumowaniu wielu efektów wychowawczych muzyki — słowa Nachiro Fukui „wychowanie muzyczne: 1) pomaga w fizycznym rozwoju dzieci; 2) rozwija zdolność formowania koncepcji formy, struktury, objętości, ujęcia otaczającego świata; 3) uspołecznia przez uczestnictwo w pracy grupy; 4) uczy koncentracji uwagi”. Walory rytmiki (którą Wierszyłowski zalicza do pięciu zasadniczych elementów aktywności muzycznej) istotne są także w ogólnym rozwoju umysłowym. Badano jej zastosowanie w rehabilitacji dzieci chorych, opóźnionych, zauważono też jej rolę w rozwoju środków ekspresji u studentów szkół teatralnych (por.: *Materiały Informacyjno-Dyskusyjne COPSA*, 1963, z. 71; 1965, z. 87; 1968, z. 111; 1975, z. 162).

Wydaje się, iż właściwe i wielce przydatne byłoby zastosowanie elementów metody rytmiki E. J. Dalcroze'a w edukacji muzycznej studentów przygotowujących się do pracy z dzieckiem przedszkolnym, gdyż to właśnie nauczyciele przedszkola przypada w udziale rola wprowadzenia dziecka w świat

muzyki, od niej zależeć będzie to, jak ukształtuje się jego wrażliwość muzyczna, muzykalność. Należy również dążyć do takiego przygotowania nauczyciela, aby potrafił wychowywać swych uczniów „na ludzi posiadających bogatą i twórczą osobowość. [...] Jeśli nie postawimy na rozwój twórczego myślenia już w przedszkolu — pozostanie nam w przyszłym pokoleniu tylko kupowanie cudzych licencji.” (J. Zborowski, 1986, s. 47).

Chcąc rozwijać postawę twórczą, otwartą u swoich wychowanków — koniecznym staje się posiadanie określonych cech osobowości. Muzyka, ruch przy muzyce, podczas którego aktywność całego ciała umożliwia pełne przeżycie, zrozumienie utworu, daje wyjątkowe warunki kształtujące: młody nauczyciel może poznać swoje fizyczne i psychiczne możliwości. Poprzez ruch inspirowany przeżyciem muzyki ciało staje się instrumentem odtwarzającym ją, potrafimy nad nim panować, jednocześnie lepiej je poznając.

Nauczyciel realizujący wychowanie muzyczne w grupach przedszkolnych musi widzieć cele, jakim winna służyć muzyka w przedszkolu:

- ukształtowanie emocjonalnego stosunku do poznawanej rzeczywistości,
- rozwinięcie aktywności i motywacji do działań w kontakcie z otoczeniem,
- przyzwyczajanie do różnych form obcowania z muzyką (M. Kwiatowska, 1985, s. 282).

Osiągnięcie tych celów jest możliwe dzięki odpowiednim treściom programowym. Pozwolę sobie zacytować niektóre z nich, zaczerpnięte z *Programu wychowania w przedszkolu* (1992, s. 63—65) dla dzieci 6-letnich, dotyczące głównie umiejętności, którymi nauczyciel musi się wykazać na zajęciach umuzykalniających w klasach przedszkolnych:

- „1) wyrabianie umiejętności słuchania i śpiewania piosenek
- śpiewanie dzieciom piosenek nawiązujących do sytuacji przedszkolnej i tematyki zajęć,
- 2) rozwijanie umiejętności wyrażania ruchem muzyki
- prowadzenie zabaw rytmicznych,
- kształcenie umiejętności estetycznego poruszania się [podkr. — K.K.] — ćwiczenia rąk, stóp, wyprostne, rozluźniające, ćwiczenia płynności ruchu i opanowanie podstawowych kroków: chód, bieg, podskoki [niezbędny jest tu wzorcowy pokaz nauczyciela — K.K.],
- rozwijanie wrażliwości na zmiany tempa i dynamiki oraz na akcent metryczny w taktach dwu-, trzy-, czteromiarowych,
- nauka prostych tańców (głównie ludowych) połączona z rozwijaniem umiejętności rozplanowania przestrzeni,
- 3) rozwijanie inwencji muzycznej i ruchowej
- odtwarzanie swobodnym ruchem nastroju i charakteru słuchanej muzyki (piosenka, utwór instrumentalny),
- 4) rozwijanie wrażliwości słuchowej i umiejętności odbierania muzyki
- wdrażanie dzieci do słuchania krótkich utworów wokalnych i instrumental-

nych dostosowanych do możliwości percepcyjnych dzieci, ze zwracaniem uwagi na charakter i nastrój, zmiany tempa i dynamiki, rejestr dźwięków, znane instrumenty i głosy ludzkie oraz treść pozamuzyczną (w utworach programowych)."

Wydaje się, że metodą, która pomoże doskonalić przygotowanie nauczyciela do prowadzenia zajęć umuzykalniających w klasach przedszkolnych, jest rytmika. Za wprowadzeniem rytmiki jako czynnika podnoszącego skuteczność kształcenia nauczycieli przemawia również konieczność opanowania przez studentów kierunku pedagogika wczesnoszkolna gry na fortepianie, flecie prostym, dzwonkach chromatycznych. Ruch przy muzyce, związany z uporządkowanym w czasie ruchem dźwięków, rytmem muzycznym, umożliwi przyszłym instrumentalistom swobodę rytmicznej realizacji utworu muzycznego, rozwinię wyobraźnię muzyczną, umiejętność improwizacji.

Metodę Dalcroze'a może wykorzystać tylko nauczyciel znający ją praktycznie, a więc posiadający elementarne przygotowanie rytmiczne w takim zakresie, który umożliwia swobodne poruszanie się wokół problematyki „muzykowania ruchem”.

Należy zdać sobie sprawę z tego, iż elementy tej metody są stosowane niejako okazjonalnie podczas zajęć z umuzykalnienia, ale wydaje się, że celowe byłoby stworzenie odrębnych, poświęconych jedynie działalności ruchowej, jednostek dydaktycznych, podczas których możliwe by było pełne zrealizowanie procesu twórczego, od percepcji muzyki do swobodnej ekspresji ruchowej.

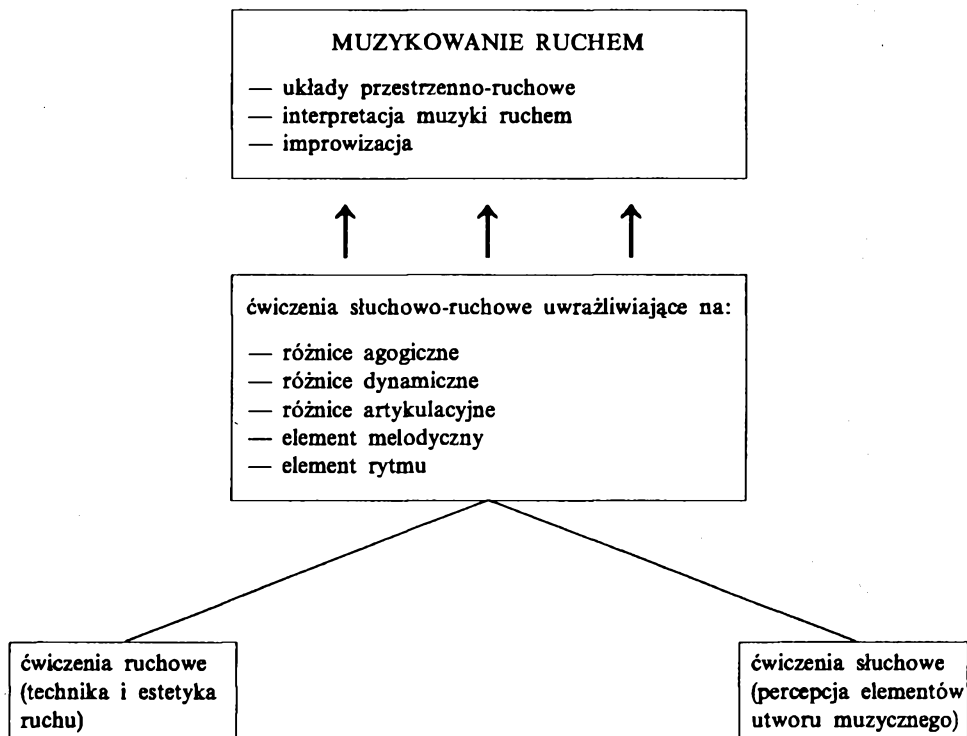
Badania własne również potwierdziły, że metodę rytmiki można skutecznie stosować jako przygotowanie nauczycieli do pracy z dzieckiem przedszkolnym. Od kilku lat na kierunku pedagogika przedszkolna prowadzona jest eksperymentalna grupa rytmiczna. Zajęcia mają charakter dobrowolny i nie podlegają rygorom zaliczeniowym. Program spotkań oparty jest głównie na tworzeniu kompozycji przestrzenno-ruchowych do muzyki instrumentalnej, co daje możliwość pełnego przeżycia muzyki i wyrażenia tej emocji za pomocą gestu. Studentki uczestniczące w zajęciach rytmicznych reprezentują znacznie wyższy od pozostałych poziom umiejętności warsztatowych, a co za tym idzie są lepiej przygotowane do pracy w przedszkolu. Potrafią swobodnie realizować wszystkie zadania muzyczne, osiągają lepsze wyniki zarówno na zajęciach umuzykalniających, jak i na metodyce wychowania przedszkolnego oraz na praktykach pedagogicznych. Dodatkowo chętnie przygotowują programy artystyczne przeznaczone dla dzieci — wykazują się przy tym niezwykłą pomysłowością, wyobraźnią, inicjatywą i umiejętnością współdziałania.

Doświadczenia wyniesione z współpracy z grupą rytmiczną pozwoliły wyodrębnić najistotniejsze zagadnienia w edukacji rytmicznej studentów pedagogiki wczesnoszkolnej. Na pierwszy plan wysuwają się te, których realizacja pomaga osiągać cele ogólnowychowawcze — szczególny nacisk

położono tu na wyrabianie szybkiej reakcji na sygnał muzyczny (ćwiczenia inhibicyjno-incytacyjne hamująco-pobudzające) oraz na osiągnięcie niezależności ruchów. Pomocne są także ćwiczenia słuchowo-rytmiczne, których głównym założeniem jest uwrażliwianie na dynamiczne, agogiczne, artykulacyjne, melodyczne elementy muzyki. Ważne dla późniejszych interpretacji ruchowych utworów muzycznych jest doskonalenie techniki ruchu. Związki między poszczególnymi rodzajami ćwiczeń, koniecznych do uzyskania efektów dydaktycznych, ukazuje schemat 2. Punktem wyjścia wszelkiej działalności ruchowej są ćwiczenia zmierzające do opanowania aparatu ruchowego (technika i estetyka), co umożliwia swobodne wypowiadanie się poprzez zachowania kinetyczne. Z drugiej zaś strony podstawą jest umiejętność percypowania doznań słuchowych. Te dwie umiejętności zbiegają się podczas kolejnej fazy ćwiczeń, w czasie której percepcja łączy się z ekspresją, gdyż na określony element muzyczny trzeba reagować konkretnym zachowaniem ruchowym. Niejako uwieńczeniem wszystkich ćwiczeń i spełnieniem metody E. J. Dalcroze'a jest muzykowanie ruchem, a więc ruch, który wypływa z pełnego przeżycia całokształtu bodźca muzycznego.

Schemat 2

Związek między ćwiczeniami realizowanymi metodą E. J. Dalcroze'a

Istotny problem stanowią warunki, w jakich zajęcia tego typu są przeprowadzane. Według badań nad recepcją muzyki (J. Wierszyłowski, 1979, s. 262) jednym z czynników obiektywnych decydujących o przeżyciu muzycznym jest wygląd, kształt oraz barwa pomieszczenia, w którym percypowanie to się odbywa. Zajęcia rytmiki powinny być zatem realizowane w odpowiednio zorganizowanej pracowni.

Idealem byłoby, aby oprócz zajęć umuzykalniających odbywały się warsztaty rytmiczne. Podejmowane zagadnienia winny podlegać wzajemnej integracji, ale obie dziedziny wymagają odrębnych jednostek ćwiczeniowych. Wiąże się to oczywiście z pewnymi niedogodnościami, głównie natury organizacyjnej, jednak zyski z wykorzystania tej metody w odpowiednio rozbudowanej formie są znaczne, wpływa ona przecież — co potwierdzają wcześniejsze opracowania i badania własne — na skuteczniejsze przygotowanie studentów do pracy z dzieckiem przedszkolnym.

Odpowiednio realizowane ćwiczenia rytmiczne stopniowo uczą umiejętności wypowiadania się poprzez ruch, pozwalają na „otworzenie” się osobowości, uzewnętrznienie i opanowanie swoich przeżyć. W myśl tego, co powiedział E. J. Dalcroze: „Rytmika nie jest sztuką, nie jest celem samym w sobie, jest przygotowaniem do wszystkich sztuk, jest wychowaniem” (*Materiały Informacyjno-Dyskusyjne*, 1963).

Literatura

- Dasiewicz-Tobiasz A., Kępska A. (1981): *Rytmika w klasach I–III*. Warszawa.
- Kwiatowska M. (red.) (1985): *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*. Warszawa.
- Ławrowska R. (1988): *Muzyka i ruch*. Warszawa.
- Materiały Informacyjno-Dyskusyjne*. COPSA. (1963). Z. 71. Warszawa.
- Program wychowania w przedszkolu* (1992). Warszawa.
- Przychodzińska-Kaciczak M. (1987): *Polskie koncepcje powszechnego wychowania muzycznego. Tradycje — współczesność*. Warszawa.
- Wierszyłowski J. (1981): *Psychologia muzyki*. Warszawa.
- Zborowski J. (1986): *Rozwijanie aktywności twórczej dzieci*. Warszawa.

Катажина Красонь

**Метод Е. Й. Далькроза как фактор эффективной подготовки
учителей дошкольных классов к дидактически-воспитательным задачам**

Резюме

Автор статьи показывает достоинства применения метода далькрозовской ритмики в формировании творческого подхода и музыкальной чувствительности, а также общего умственного развития будущих учителей дошкольных классов.

Применение этого метода может действовать стимулирующе к подготовке студентов к введению ребёнка в мир музыки, благодаря формированию в нём умения восприятия музыки (чувствительности к её элементам) и выражения её движением. В статье определено также постулат, чтобы выделено из музыкальных занятий единицы, посвящённые только подвижной деятельности и проведено их в соответственно подготовленном ритмическом кабинете.

Katarzyna Krasoń

**The E. J. Dalcroze method as an effective instrument in the preparation
of pre-school classes teachers for didactic-tutary work**

Summary

The advantages to be gained by the application of the Dalcroze rhythemics method for shaping creative attitudes and musical sensitivity together with overall intellectual development of future teachers for the pre-school classes. Making use of this method can have a stimulating effect in the preparation of students for introducing the children to the world of music thanks to the fostering in them of appreciation of music (sensitivity to its elements) and to express this in movement. Formulated here also is a postulation to separate from the general musical appreciation classes certain units dedicated only to motion activities to take place in suitably organised rhythemics workshops.